

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ

«ТАСДИҚЛАЙМАН»
Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институти ректори
М.Э. Пўлатов

«15» _____ 2022 й.

60410100 - Бухгалтерия ҳисоби ва аудит (тармоқлар бўйича) йўналиши
бўйича иккинчи олий таълимга кириш синовлари

ДАСТУРИ
ВА
БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

САМАРҚАНД – 2022

Тузувчилар:

С.Н.Ташназаров - Самарканд иқтисодиёт ва сервис институти «Бухгалтерия хисоби» кафедраси муdiri, и.ф.д., профессор в.б.
О.И.Неъматов - «Бухгалтерия хисоби» кафедраси доцент в.б., PhD.

Тақризчилар:

К.Б.Уразов - Самарканд иқтисодиёт ва сервис институти профессори, и.ф.д.
З.Х.Абдуллаев-Тошкент Давлат иқтисодиёт университети Самарканд филиали илмий ишлар ва инновациялар бўйича директор ўринбосари, PhD

Дастур Олий Таълимнинг «Бухгалтерия хисоби ва аудит» таълим йўналишида ўтилган фанлар, хусусан, «Иқтисодиёт назарияси», «Микроиқтисодиёт» фанлар мажмуасини ўзида акс эттирган.

Мазкур дастур 5230900 - Бухгалтерия хисоби ва аудит (тармоқлар бўйича) таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кириш синовларини топирувчиларга мўлжалланган.

Самарканд иқтисодиёт ва сервис институти «Бухгалтерия хисоби» кафедраси мажлисида муҳокама қилинган ҳамда тавсия этилган (2022 йил __ __ __ __ - сонли мажлис баёни).

Мазкур дастур Самарканд иқтисодиёт ва сервис институти ўқув-услубий Кенгашида муҳокама қилинган ва фойдаланишга тавсия этилган (2022 йил __ июн __ __ __ __ сонли баёни).

КИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Президентини Ш.М.Мирзиёевнинг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги 4947-сон фармони билан тасдиқланган «2017 - 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси»нинг 4 йўналиши ижтимоий соҳани, чунончи таълим тизimini янада ривожлантиришга қаратилган. Ҳаракатлар стратегияси ижроси юзасидан республикада Президентнинг 2017 йил 20 апрелдаги ПҚ-2909 сон қарори билан «2017 - 2021 йилларда олий таълим тизimini комплекс ривожлантириш чора-тадбирлари Дастури» тасдиқланди. 2019 йил 8 октябрдаги ПФ-5847-сон «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизimini 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида» ги, 2021 йил 1 апрелдаги ПФ-5047-сон «Илм-фан соҳасидаги давлат сиёсати ва инновацион ривожлантиришдаги давлат бошқарувини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги Фармонлари қабул қилинди. Мамлакатимизни яқин беш йилда жадал ривожлантиришга қаратилган мазкур давлат дастурларида белгиланган устувор вазифаларни бажаришда замонавий талабларга жавоб бера оладиган мутахассисларни тайёрлаш ўта муҳимдир.

Бугунги кунда бухгалтерия хисоби ва аудит соҳасида мутахассислар тайёрлашда халқаро тажрибаларни ўрганиш, соҳа мутахассисларини АССА халқаро даражадаги сертификатларини олишини таъминлаш борасида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралда ПҚ-4611-сон «Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтишнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида», 2021 йил 25 июндаги ПҚ-5161-сон «Нодавлат таълим ташкилотларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш ва таълим жараёнида ёшлар учун қўшимча шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисида» ги, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 4 августдаги №ПҚ-5210-сон «Аудиторларни сертификатлаштириш тизimini такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ги Қарорларида олий таълим муассасалари олдида қатор вазифалар юкланди.

Чунончи, молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари, аудитнинг халқаро стандартларини чуқур биландиган, бир вақтнинг ўзида АССА халқаро ташкилотларининг сертификатига имтиҳон топира оладиган, корхоналар молиявий хисоби ва ҳисоботининг амалдаги тизимларига ҳолис баҳо бера оладиган, ушбу манбалар асосида хўжалик фаолияти самардорлигини чуқур тахлил қила оладиган, унинг натижалари юзасидан таъсирли бошқарув қарорларини қабул қилишга асос бўла оладиган тавсияларни бера олиш қобилиятига эга бўлган бухгалтер ва аудиторларга талаб қучайиб бормокда. Бухгалтерия хисоби соҳаси ва аудиторлик хизматини ривожлантириш зарурати мамлакатимизда махсус «Бухгалтерия хисоби ва аудит (тармоқлар бўйича)» йўналиши бўйича етук кадрларни тайёрлашга бўлган талабларни янада оширмokban.

Мазкур дастур бакавларларга ўқитилган “Иктисодиёт назарияси”, “Микроиктисодиёт”, фанлари дастурлари асосида ишлаб чиқилган. Унинг асосий мақсади «Бухгалтерия ҳисоби ва аудит(тармоклар бўйича)» йўналиши бўйича ўқишга кирувчиларнинг номлари юқорида зикр этилган фанлар бўйича олган назарий билимлари ҳамда амалий кўникмаларига баҳо бериш, уларни келгусида бухгалтерия ҳисоби ва аудит соҳасида етук мутахассис, амалиёт ходими бўла олиш қобилиятини аниқлаш учун ўқизиладиган тест синовларида талабгорлар жавобларини баҳолаш мезонларини белгилашдан иборат.

Дастурнинг мақсад ва вазифалари

Таълим йўналиши бўйича ўқишга кирувчилар учун мўлжалланган синов дастурининг асосий мақсади ва вазифаси бухгалтерия ҳисоби ва аудит соҳасини ривожланиши ва фаолият юритишининг назарий, амалий жиҳатлари билан боғлиқ тизимларга тааллуқли мавзулар ва саволларни баён қилишдан иборат. Шунингдек, дастур саволларга берилган жавобларнинг баҳолаш мезонларини ҳам белгиллаб беради.

Фанлар бўйича иккинчи олий таълимга ўқишга кирувчи абитуриентларнинг билимига, тайёргарлигига ва кўникмаларига қўйиладиган талаблар

Фанлар доирасида тузилган синов дастурида бухгалтерия ҳисоби ва аудит соҳасининг моҳияти, функциялари, бозор иктисодиёти шароитидаги роли ва ўрни, уларнинг барқарорлигини таъминлаш масалалари каби саволлар назарий ҳамда амалий жиҳатдан кўриб чиқиладиган, шундан келиб чиққан ҳолда 60410100 – Бухгалтерия ҳисоби ва аудит (тармоклар бўйича) таълим йўналиши бўйича абитуриент:

- Кириш фанларини ўрганиш даврида ҳар бир мавзу бўйича таянч ибораларига ҳам жавоб бериб, тегишли масалани еча олиши;
- Кириш фанларни ўзлаштириш натижасида бухгалтерия ҳисоби, аудитга кириш билан боғлиқ фанлардаги назарий ҳамда амалий билимларга эга бўлиши;
- Мутахассисликка оид илмий ва илмий-техник ахборот билан мустақил ишлаш, тизимли мустақил таҳлил қилиш, ҳулоса чиқариш бўйича билимга эга бўлиши лозим.

Кириш фанлардан синов мавзуларини бошқа умумқасбий фанлар билан алоқаси

Кириш фанларни ўрганиш давомида абитуриент фанларни бошқа умумқасбий фанлар билан ўзвий боғлиқлигини тушунган ҳолда бухгалтерия

ҳисоби, аудит ва бошқа муносабатларнинг ролини ва ўрнини кўрсатиб бера оладиган даражада билишлари лозим.

Кириш фанларни ўрганиш иккинчи олий таълимга синов топшириб кириш учун тайёргарлик кўришда асос бўлиб ҳисобланади. Шу боис, кириш фанлардан тузилган синов саволларига жавоб беришда қуйидаги фанлар билан, яъни, “Иктисодиёт назарияси”, “Макроиктисодиёт”, “Микроиктисодиёт”, “Статистика”, “Иктисодий таҳлил” ва бошқа фанлар билан ўзвий боғлиқлигини эътироф этиш муҳимдир.

“Иктисодиёт назарияси” фани бўйича

“Иктисодиёт назарияси” фанининг предмети ва билиш усуллари

Иктисодиёт тушунчаси ва унинг камров жиҳатидан турлари. Иктисодий фаолиятнинг мазмуни. Такрор ишлаб чиқариш фазалари: ишлаб чиқариш, тақсимот, айирбошлаш, истеъмол.Иктисодиётга оид билимларнинг шаклланиши ва ривожланиши.Иктисодиёт назарияси фанининг предмети тўғрисида турлича ёндашувлар. Иктисодиёт назарияси фанининг предмети. Иктисодий ҳодиса ва жараёнлар.Иктисодиёт назарияси фанининг вазифалари. Иктисодиёт назариясининг бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги.Иктисодий қонунлар ва категориялар. Иктисодий қонунларнинг турқумланиши.

Ишлаб чиқариш жараёни ва унинг натижалари

Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг турқумланишига турлича ёндашувлар. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро боғлиқлиги ва бир-бирининг ўрнини босиши.

Ишлаб чиқариш жараёнининг мазмуни ва унинг иктисодий асослари. Ишлаб чиқаришнинг таркибий тузилиши.Ишлаб чиқаришнинг умумий ва пировард натижалари. Ялпи ижтимоий маҳсулот. Такрорий ҳисоб. Оралик маҳсулот, пировард маҳсулот, қўшилган маҳсулот, соф маҳсулот. Зарурий ва қўшимча маҳсулот.Ишлаб чиқариш имкониятлари тушунчаси. Тўла бандлик. Ишлаб чиқариш имкониятлари чегараси.Ишлаб чиқариш самардорлиги. Вактни тежаш қонуни. Мехнат унумдорлиги ва унга таъсир қилувчи омиллар. Самарадорликни белгилувчи кўрсаткичлар тизими.

Ижтимоий-иктисодий тизимлар ва мулкчилик муносабатлари

Ижтимоий-иктисодиёт тараккиёт босқичларини билишга турли хил ёндашувлар: тарихий-формацион, маданийлашиш (сивилизация) даражаси, техника ва технологик даражаси, иктисодий тизимлар ўзгариши жиҳатидан ёндашув.Иктисодий тизим тушунчаси. Иктисодий тизим моделлари: анъанавий иктисодиёт, маъмурий-буйруқбозлик иктисодиёти, бозор иктисодиёти. Бозор иктисодиётининг босқичлари: эркин рақобатга асосланган ва ҳозирги замон бозор иктисодиёти.Мулкчилик

муносабатларининг иктисодий мазмуни: эгалик қилиш, фойдаланиш ва тасарруф қилиш. Мулк объекти ва субъекти. Мулкчиликнинг иктисодий ва ҳуқуқий жиҳатлари.

Мулк шаклларининг таснифланиши. Давлат мулки, жамоа мулки, шахсий мулк, хусусий мулк ва аралаш мулк. Иктисодиётни ислох қилишда мулкчиликнинг ўрни. Мулкчилик шаклларини ўзгартириш усуллари: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш.

Товар-пул муносабатлари ривожланиши бозор иктисодиёти шаклланиши ва амал қилишининг асосидир

Ижтимоий ҳўжалик шакллари. Натурал ва товар ишлаб чиқаришнинг белгилари ва фарқлари. Товар ишлаб чиқаришнинг вужудга келиши ва ривожланиши сабаблари.

Товар ва унинг хусусиятлари. Товарнинг нафлилиги ва айирбошланиш қобилияти (қиймати). Товар қийматининг микдори. Қийматнинг меҳнат назарияси. Қиймат қонуни. Товар қиймати ва нархнинг ўзаро фарқланиши шарт-шароитлари. Пулнинг келиб чиқиши ва мазмуни. Пулнинг рационалистик ва эволюцион концепциялари. Қиймат шакллари. Пул тўғрисидаги металистик, номиналистик ва микдорий назариялар. Пулнинг асосий вазифалари: қиймат ўлчови, муомала воситаси, жамғариш воситаси, тўлов воситаси.

Бозор иктисодиётининг мазмуни ва амал қилиши

Бозор иктисодиётининг мазмуни ва унинг ривожланиши. Бозор иктисодиётининг субъектлари: уй ҳўжаликлари, тадбиркорлик сектори, давлат сектори ва банк. Бозор иктисодиётининг асосий белгилари. Бозор тизимининг ўз-ўзини тартибга солувчи механизми. Классик ва ҳозирги замон бозор иктисодиёти, уларнинг умумий томонлари ва фарқлари. Замонавий бозор ҳўжалиги моделлари. Бозор иктисодиёти шароитида доимий муаммоларни ҳал қилиш ва ресурслардан самарали фойдаланиш йўллари. Бозор иктисодиётининг афзалликлари. Ресурсларни тақсимлашнинг самарадорлиги. "Бозор" ва "бозор иктисодиёти" тушунчаларининг ўзаро фарқланиши. Бозорнинг мазмуни ва асосий белгилари. Бозор механизми. Бозорнинг объектлари ва субъектлари. Бозорнинг вазифалари. Бозорнинг туркумланиши. Ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларнинг доиравий айланиш диаграммаси.

Бозор инфратузилмаси. Бозор инфратузилмаси муассасаларини гуруҳлаш йўналишлари. Бозор инфратузилмаси таркиби.

Бозор иктисодиётига ўтиш даври ва унинг ўзбекистондаги хусусиятлари

Бозор иктисодиётига ўтиш даврining мазмуни. Бозор иктисодиётига ўтиш – барча мамлакатларга хос умумий жараён. Бозор иктисодиётига ўтиш йўллари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг революцион ва эволюцион шакллари. Ўтиш даври иктисодиётининг асосий белгилари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг миллий моделлари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг ўзбек модели, унинг тамойиллари ва хусусиятлари. Иктисодий ислохотларнинг мазмуни. Ўзбекистонда иктисодий ислохотларни амалга ошириш концепцияси ва стратегияси. Иктисодий ислохотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Иктисодий ислохотларнинг босқичлари ва уларнинг вазифалари. Ўзбекистонда ислохотларни чуқурлаштириш ва иктисодиётни эркинлаштиришнинг асосий йўналишлари.

Талаб ва таклиф назарияси. Бозор мувозанати

Талаб тушунчаси. Индивидуал талаб ва бозор талаби. Талаб қонуни. Гиффен самараси. Талаб эгри чизиги. Талаб микдорига таъсир қилувчи омиллар: истеъмолчи диди, бозордаги истеъмолчилар сони, уларнинг пул даромади, ўрнини босувчи товарлар нархи, келажакда нарх ва даромадларнинг ўзгариши эҳтимоли. Олий ва паст тоифали товарлар. Энгел қонуни. Энгел эгри чизиги.

Таклиф тушунчаси. Таклиф қонуни. Таклиф эгри чизиги. Таклиф микдорига таъсир қўсатувчи омиллар: ресурслар нархи, ишлаб чиқариш технологияси, солиқлар ва субсидиялар, бошқа товарлар нархи, нарх ўзгаришининг кутилиши, ишлаб чиқарувчилар сони. Иктисодий ресурсларга талаб ва таклифнинг хусусиятлари.

Талаб ва таклиф микдорларининг мос келиши. Қиска ва узок даврларда талабнинг ўзгариши. Бозор мувозанати. Истеъмолчи хатти-ҳаракати назарияси. Истеъмолчининг афзал қўриши. Нафтилиқ функцияси. Сўнги қўшилган нафтилиқ. Нафтилиқни максималлаштириш қоидаси. Истеъмолчининг мувозанатли ҳолати. Бефарқлик эгри чизиги. Бефарқлик картаси. Истеъмолчи бюджетининг чекланганлиги. Бюджет чизиги. Нарх ва даромадлар ўзгаришининг истеъмолчи танловига таъсири.

Ракобат ва монополия

Ракобатнинг моҳияти ва объектив асослари. Ракобат мазмунига турли томондан ёндашув. Ракобатнинг вазифалари. Ракобатнинг турлари: тармок ичидagi ва тармоклараро ракобат. Ракобат шакллари: соф ракобат, монополистик ракобат, олигополия ва соф монополия. Монополиянинг моҳияти ва унинг вужудга келиши сабаблари. Ишлаб чиқариш ва капиталнинг тўпланиши ва марказлашуви. Монополияларнинг турлари: соф

монополия, олигополия, монополия. Табиий монополиялар. Легал ва сунъий монополиялар. Лернер коэффициенти. Ўзбекистонда рақобат муҳитининг кучайтириш борасидаги чора-тадбирлар. Монополияга қарши қонунчиликнинг шаклланиши.

Нархнинг моҳияти ва шаклланиш хусусиятлари

Нархнинг мазмуни ва унинг объектив асослари. Нарх тўғрисидаги турли назариялар. Товардаги икки хил хусусиятларнинг нархлардаги ифодаси. Нархнинг шаклланишига таъсир этувчи омиллар. Бозор иқтисодиёти шароитида нархнинг вазифалари. Нарх турлари: улгуржи ва чакана нархлар. Нарх диапазони. Нарх паритети. Нарх ташкил топишнинг бозор механизми. Мукамал рақобат шароитида нархнинг шаклланиш хусусиятлари. Сотувчи ва харидор нархлари. Монополия шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий тақлиф бўйича нарх ўзгариши. Монополия шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий талаб бўйича нархнинг ўзгариши. Олигополия шароитида нархнинг шаклланиши. “Ергашиш” ва “инкор этиш” ҳолатлари. Нарх бўйича етакчилик. Нарх сиёсати ва унинг Ўзбекистонда амалга оширилиш хусусиятлари. Нархларни эркинлаштириш йўллари ва босқичлари.

Тадбиркорлик фаолияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг айланиши

Тадбиркорлик фаолиятининг мазмуни. Тадбиркорлик фаолияти назариясининг ривожланиш босқичлари. Тадбиркорлик фаолиятининг моҳияти ва ривожланиш шарт-шароитлари.

Тадбиркорлик фаолиятининг шакллари: давлат, жамоа, хусусий, аралаш ва бошқа ҳосила шакллари. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг янада эркинлаштирилиши ва рағбатлантирилиши. Тадбиркорлик капиталининг моҳияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг ҳаракатидаги икки томонлама хусусиятнинг намоён бўлиши. Тадбиркорлик капиталининг функционал шакллари: пул, унумли капитал ва товар. Капиталнинг ҳаракат босқичлари. Тадбиркорлик капитали турли шаклларида доиравий айланиши.

Тадбиркорлик капиталининг айланиши. Асосий ва айланма капитал, уларнинг фарқи белгилари. Капиталнинг айланиш вақти ва тезлиги. Асосий капитални тақдор ишлаб чиқариш: жисмоний, маънавий ва иқтисодий эскириши ва қайта тикланиши.

Корхона (фирма) харажатлари ва фойдаси

Ишлаб чиқариш харажатларини тадқиқ этишдаги ёндашувлар. Ижтимоий ишлаб чиқариш харажатлари. Корхона ишлаб чиқариш харажатлари. Ишлаб чиқариш харажатларининг мазмуни, таркиби ва

турлари. Бевоҳита ишлаб чиқариш харажатлари ва муомала харажатлари. Ички ва ташқи харажатлар. Меъёردаги фойда. Доимий ва ўзгарувчи харажатлар. Доимий, ўзгарувчи ва умумий (ялпи) харажатларнинг графикадаги тасвири. Ўртача ва умумий харажатлар. Ўртача харажатларнинг эгри чизиқлари. Сўнгги қўшилган харажатлар тушунчаси. Харажатларни минималлаштириш қондаси: $МПЛ / ПЛ = МПА / ПА = МП$ ҳар қандай омил / $П$ ҳар қандай омил.

Киска ва узок муддатли даврда ишлаб чиқариш харажатлари. Натижалар ўзгаришига унумдорлик пасайиб бориши қонунининг таъсири. Ишлаб чиқариш миқёсининг ижобий самараси. Таннарх.

Корхона (фирма) нинг пул тушумлари ва фойдаси. Харажатлар ва даромадлар эгри чизиғи. Зарар кўрмаслик нуктаси. Умумий фойда: $TP = TP - TK = (P \times K) - TK$. Фойданинг таркиб топаш босқичлари. Фойда миқдорига таъсир кўрсатувчи омиллар. Маҳсулот қиймати таркиби. Ялпи фойданинг тақсимланиши. Иқтисодий фойда ва бухгалтерия фойдасининг фарқланиши. Соф фойда. Фойда нормаси ва массаси ҳамда уларни ҳисоблаш. Фойда нормасига таъсир кўрсатувчи омиллар.

Корхоналарнинг банкрот бўлиши (синиши) ва санация қилиниши. Корхоналар фойдасини максималлаштириш шарти $P = MK$ ва уни қўлайтириш йўллари.

Иш ҳақи ва меҳнат муносабатлари

Яратилган маҳсулот ва даромадларнинг тақсимланиш тамойиллари. “Ишлаб чиқаришнинг уч омили”, қўшилган омил унумдорлиги ва бошқа назариялар. Мазкур назарияларнинг камчиликлари. Яратилган маҳсулотни тақсимлашнинг асосий йўналишлари.

Иш ҳақи тўғрисида турлича назариялар. Иш ҳақининг иқтисодий мазмуни. Номинал ва реал иш ҳақи. Реал иш ҳақининг даражаси ва ўзгаришига таъсир кўрсатувчи омиллар. Иш ҳақининг табақаланиши. Иш ҳақини ташкил қилиш шакллари ва тизимлари. Тариф тизими. Минимал иш ҳақи. Меҳнат муносабатлари. Меҳнат шартномалари. Касаба уюшмаларининг тадбиркорлар ва давлат билан ўзаро муносабатлари. Касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасини ошириш йўллари. Ишчи кучи талаби ва тақлифини ўзгартариш. Касб бўйича малака даражасини лицензиялаш. Жамоа шартномалари ва ижтимоий сугурта тизими. Очик ва ёпиқ турдаги касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасига таъсири. Меҳнат муносабатларини тартибга солишда давлатнинг роли.

Аграр муносабатлар ва агробизнес

Аграр муносабатлар ва уларнинг бозор тизимидаги хусусиятлари. Йернинг ресурс сифатидаги ўзига хос хусусиятлари. Йернинг табиий ва иқтисодий унумдорлиги. Қишлоқ хўжалигида тақдор ишлаб чиқаришнинг

ўзига хос хусусиятлари. Йер мулкчилик ва ҳўжалик юритиш объекти. Йерга эгалик ва ердан фойдаланиш ҳукуки.

Йер рентаси назариясига бўлган турли хил ёндашувлар ва уларнинг тарихий шакллари. Йер рентасининг мазмуни ва турлари: дифференциал рента, абсолют рента, монополь рента, ундирма саноат ва қурилиш участкаларидан олинадиган рента. Ижара ҳақи. Йернинг нархи ва уни белгиловчи омиллар.

Агросаноат интеграцияси. Агросаноат мажуаси ва унинг соҳалари. Агробизнес ва унинг турлари. Дехқон, фермер ва ширкат ҳўжаликлари. Агрофирма, агросаноат бирлашмаси, агросаноат комбинати. Ўзбекистонда аграр ислохотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Йерга мулкчилик муносабатлари. Йерларнинг мелiorатив ҳолатини яхшилаш чоралари.

Миллий иқтисодиёт ва унинг макроиктисодий ўлчамлари.

Ялпи миллий маҳсулот ва унинг ҳаракат шакллари

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг эълон қилиниши ва миллий иқтисодиётнинг шаклланиши. Миллий иқтисодиётнинг мазмуни ва унинг тузилиши. Макроиктисодиёт. Макроиктисодий таҳлил ва унинг вазифалари. Асосий макроиктисодий кўрсаткичлар. Иқтисомий такрор ишлаб чиқариш. Миллий маҳсулотнинг иқтисодий мазмуни ва унинг ҳаракат шакллари. Ялпи миллий маҳсулот ва ялпи ички маҳсулот. Номинал ва реал ялпи ички маҳсулот. Нарх индекси. Ялпи ички маҳсулотнинг таркибий тузилиши. $Y = K + I + G + NX$. Соф миллий маҳсулот, миллий даромад ва шахсий даромад. Ҳуфёна иқтисодиёт, унинг ўлчамлари ва намоён бўлиш шакллари.

Миллий ҳисоблар тизими. ЯИМни ҳисоблашга қўшилган қийматлар бўйича ёндашув. ЯИМни ҳисоблашга сарф-ҳаражатлар бўйича ёндашув. Уй ҳўжалиқларининг истеъмол сарфлари. Инвестицион сарфлар. Давлат сарфлари. Чет элликларнинг сарфлари. ЯИМни ҳисоблашга даромадлар бўйича ёндашув.

Ялпи талаб ва ялпи таклиф

Ялпи талаб тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи талаб эгри чизиги. Ялпи талаб микдорига таъсир этувчи омиллар: истеъмол сарфларидаги ўзгаришлар, инвестицион сарфлар, давлат сарфлари, соф экспортдаги ўзгаришлар. Ялпи таклиф тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи таклиф эгри чизиги. Ялпи таклиф эгри чизигидаги ётик, оралик ва тик кесмалар. Ялпи таклиф микдорига таъсир қилувчи омиллар: ресурслар нархининг ўзгариши, самарадорликнинг ўзгариши, ҳукукий метёрларнинг ўзгариши.

Ялпи талаб ва ялпи таклиф ўртасидаги мувозанат ва унинг ўзгариши.

АД-АС модели. Ялпи талаб ва ялпи таклиф эгри чизикларининг кесишиши. Храповик самараси. Миллий бозорнинг тўйинганлик даражаси. Тактиллиқнинг иқтисодий табииати ва уни бартараф қилиш йўллари.

Истеъмол, жамғарма ва инвестициялар

Истеъмолнинг мазмуни ва унинг турлари. Истеъмол фонди ва истеъмол сарфлари. Жамғарма ва унинг мақсади. Истеъмол ва жамғарма ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Истеъмол ва жамғарма даражасини белгиловчи омиллар. Истеъмол ва жамғарма функцияси. Истеъмол ва жамғарма ҳажмига даромаддан ташқари таъсир кўрсатувчи омиллар. Истеъмол ва жамғармага ўртача ва кейинги қўшилган мойиллик ва уларни аниқлаш.

Жамғаришнинг мазмуни ва унинг манбалари. Ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш мақсадидаги жамғариш. Жамғариш нормаси. Номинал ва реал жамғариш.

Инвестицияларнинг мазмуни ва вазифалари. Инвестицияларнинг манбалари ва тузилиши. Инвестицияларга сарфлар даражасини белгиловчи омиллар. Ялпи ва соф инвестициялар. Ялпи инвестиция ва амортизация нисбати ўзгаришнинг иқтисодиётга таъсири. Инвестиция функцияси. Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги нисбат. Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги мувозанатнинг классик ва кейнсча моделлари, улар ўртасидаги фарқлар.

Иқтисодий ўсиш ва миллий бойлик

Иқтисодий ўсишнинг мазмуни, мезонлари ва кўрсаткичлари. Иқтисодий ўсиш суръати. «70 миклори қоидаси». Иқтисодий ўсишнинг экстенсив ва интенсив турлари. Иқтисодий ўсишнинг алоҳида томонларини тавсифловчи кўрсаткичлар. Иқтисодий ўсишнинг омиллари. Ялпи талаб ва ялпи таклифнинг иқтисодий ўсишга таъсири. Иқтисодий ўсишни белгиловчи хусусий кўрсаткичлар. Кейинги қўшилган ишлаб чиқариш омиллари унутдорлиги кўрсаткичлари. Реал маҳсулот ўсишини аниқлаб берувчи омиллар. Иқтисодий ўсишнинг кейнсча ва неокейнсча моделлари. Кобб-Дуглас моделининг мазмуни. Р.Харрод ва Йе.Домар моделлари. В.Леонтевнинг «ҳаражатлар-натижалар» модели. «Нол даражадаги иқтисодий ўсиш» концепцияси.

Миллий бойлик ва унинг таркибий қисмлари. Моддий-буюмлашган, номоддий (интеллектуал) ва табиий бойлик.

Миллий иқтисодиётнинг нисбатлари ва мувозанати

Иқтисодий мувозанат тушунчаси. Умумиктисодий ва хусусий мувозанат. Турғун ва муттасил ривожланиб боровчи мувозанатлик. Иқтисодий мувозанат даражасини аниқлаш усуллари. Ялпи сарфлар ва ишлаб чиқариш ҳажмини таккослаш усули. Ресессион ва инфляция

фарқлар. Жамғарма ва инвестицияларни такдослаш усули. Мултипликатор самараси. Акселератор самараси. “Тежамкорлик парадокси”.

Иктисодий мутаносиблик ва унинг турлари. Мутаносибликларнинг таснифланиши. Мутаносибликларни таъминлаш орқали миллий ишлаб чиқаришнинг мувозанатли ривожлантириш мақсадлари.

Ўзбекистонда иктисодиётни таркибий ўзгартириш, диверсификациялаш модернизациялаш асосида мутаносибли ривожлантирилиши. Макроиктисодий барқарорлаштириш сиёсатини амалга ошириш натижалари. Иктисодиёт ички тузулишидаги ўзгаришлар. Инновацион технологияларни жорий қилиш бўйича мақсадли лойиҳаларни ўз ичига олувчи узок муддатли дастурнинг аҳамияти.

Иктисодиётнинг сикллиги ва макроиктисодий бекарорлик

Иктисодий ривожланишдаги номутаносибликлар ва уларнинг намоён бўлиш шакллари. Иктисодиётнинг сиклли ривожланиши. Иктисодий сикл фазалари. Сиклик тебранишлар.

Иктисодий сикл назариялари. Экстернал ва интернал назариялар. Соф монетар назария. Йегарлича истеъмол килмаслик назарияси. Жамғариш назарияси. Психологик назария. Иктисодий сикл турлари.

Иктисодий инкирознинг мазмуни, сабаблари ва турлари. Пул-кредит соҳасидаги инкироз, валюта инкирози, биржа инкирози, экологик инкироз, тармоқлар инкирози, таркибий инкироз, аграр инкироз. Даврий, оралик, номунтазам инкирозлар. Ортикча ишлаб чиқариш ва тақчил ишлаб чиқариш инкирозлари.

Ялпи ишчи кучи, унинг бандлиги ва ишсизлик

Ялпи ишчи кучининг ижтимоий-иктисодий мазмуни. Ишчи кучини тақдор ҳосил қилиш. Ялпи ишчи кучининг микдор ва сифат жиҳатдан аниқланиши. ФТТни ишчи кучининг сифат жиҳатдан такомиллашуvinи таъсири. Нуфус қонуни. Аҳолининг табиий ўсиши. Ишчи кучи миграцияси ва унинг шакллари.

Ишчи кучи бозори. Ишчи кучига талаб ва тақлиф ҳамда уни аниқловчи омиллар. Ишчи кучининг қиймати. Ишчи кучи бозорининг ижтимоий-иктисодий хусусиятлари. Филлипс эгри чизиги. Ишчи кучининг айрим соҳалардан бўшаши ва уни қайта тақсимлашнинг бозор механизми.

Ишчи кучи бандлиги тўғрисида турли хил назариялар. Неоклассик, кейнсча, монетаристик, институционал-социологик мактаб концепциялари. Шартномага асосланган бандлик назарияси. Бандлик моделлари. Мослашувчан ишчи кучи бозори концепцияси.

Ишсизлик ва унинг турлари. Фрикцион, таркибий ва сиклик ишсизлик. Институционал, технологик, ҳудудий, яширин, турғун ишсизлик. Ишсизликнинг табиий даражаси. Ишсизлик даражаси ва уни аниқлаш. Ишсизликнинг иктисодий ва ижтимоий оқибатлари. А.Оукен қонуни. Ишсизлик ва инфляциянинг ўзаро боғлиқлиги.

Молия тизими ва молиявий сиёсат

Молиянинг мазмуни ва аҳамияти. Молиявий муносабатларнинг объектлари ва субъектлари. Молиянинг вазифалари. Молия тизими ва унинг бўғинлари. Давлат бюджет ва унинг молиявий ресурсларни шакллантиришдаги аҳамияти. Ўзбекистон Республикаси давлат бюджетининг тузулиши.

Давлат бюджетининг даромадлари ва харажатлари таркиби ҳамда уларнинг эгри чизиги. Бюджет тақчиллиги ва давлат қарзлари, уларнинг иктисодиётга таъсири. Давлат ички қарзи. Давлат кредити. Давлат ташки қарзи.

Бозор иктисодиёти шароитида солиқлар ва унинг вазифалари. Солиқ солиш тамойиллари. Солиқ имтиёзлари. Солиқларнинг туркумланиши. Лаффер эгри чизиги. Солиқ юки ва унинг даражасини аниқлаш. Солиқ юкининг тақсимланиши. Молиявий сиёсат. Фискал (солиқ-бюджет) сиёсат.

Пул-кредит тизими. Банklar ва уларнинг бозор иктисодиётидаги роли

Пул муомаласи. Пул тизими ва унинг таркибий қисмлари. Муомала учун зарур бўлган пул микдорини аниқлаш ва унга таъсир этувчи омиллар. Пул муомаласи қонунлари. Пулнинг айланиш тезлиги. Пул микдорини аниқлашга турлича ёндашувлар. $MB=ПК$ тенгласининг амал қилиши. Пул агрегатлари. Пул бозорида талаб ва тақлиф: $M=L(r)P$. Пул тақлифи ва унинг мултипликатори.

Инфляция ва унинг келиб чиқиш сабаблари. Инфляция даражаси ва суръати. Талаб ва тақлиф инфляцияси. Инфляция турлари: ўрмалаб боровчи, жадал ва гиперинфляция. Инфляциянинг ижтимоий-иктисодий оқибатлари, Давлатнинг инфляцияга қарши сиёсати.

Кредитнинг мохияти, вазифалари ва турлари. Кредит муносабатларининг объектлари ва субъектлари. Кредит ресурсларининг манбалари. Кредит бериш тамойиллари. Фоииз ставкаси ва унинг даражасини аниқловчи омиллар. Кредит-пул тизимини давлат томонидан тартибга солиш.

Банklarнинг иктисодий мазмуни. Банк тизими. Марказий банк ва унинг вазифалари. Тижорат банклари ва уларнинг вазифалари. Банк операциялари ва банк фойдасининг ҳосил бўлиши. Банк тизимнинг такомиллаштирилиши. ИС – JIM моделида бюджет-солиқ ва пул кредит сиёсати.

Ўзбекистонда миллий валютани мустаҳкамлаш сиёсатининг амалга оширилиши. Сўмнинг харид қувватини ошириб бориш ва барқарорлигини таъминлаш. Инфляцияга қарши аниқ ўйланган сиёсат ўтказиш. Пул микдорининг ўсишини товарлар ва хизматлар микдорининг тегишли даражада ўсиши билан боғлаб олиб бориш. Миллий валюта алмашув курсининг барқарорлигига эришиш.

Бозор иктисодиётини тартибга солишда давлатнинг иктисодий роли

Иктисодиётни тартибга солишнинг моҳияти ва зарурлиги. Иктисодиётни тартибга солишнинг классик, монетаристик, кейнсча назариялари.

Иктисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг мақсади. Давлатнинг иктисодий ўрни ва вазифалари: бозор муносабатлари катнашчиларини ҳуқуқий ҳимоялаш, рақобатчилик муҳитини вужудга келтириш; ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларни қайта тақсимлаш; иктисодиётнинг ва пул муомаласининг барқарорлигини таъминлаш; ташқи иктисодий фаолиятни тартибга солиш. Фан-техника тараққиёти, таркибий, ижтимоий ва минтақавий сиёсатни амалга оширишда давлатнинг ўрни.

Давлатнинг иктисодиётни тартибга солишдаги беvosита ва билvosита усуллари. Иктисодиётнинг давлат сектори ва унинг чегаралари. Давлат буюртмалари ва давлат харидлари. Иктисодиётни беvosита тартибга солишнинг маъмурий воситалари. Истеъmolчи ва ишлаб чиқарувчи ортиқчаллиги. Пул-кредит сиёсати. Монетар сиёсат. Бюджет сиёсати. Давлат иктисодий дастурлари. Ташқи иктисодий усуллари.

Аҳоли даромадлари ва давлатнинг ижтимоий сиёсати

Аҳоли даромадлари, уларнинг турлари ва шаклланиш манбалари. Номинал ва реал даромад. Даромадларнинг табақаланиш сабаблари ва омиллари. Турмуш даражаси ва сифати. Турмуш даражаси ва кашшокликнинг кўрсаткичлари. Оила бюджети: даромадлар ва харажатлар таркиби. Фаровонликнинг энг қуёи чегараси. Турмуш тарзи. Яшаш минимуми. Истеъmolчи саватчаси.

Даромадлар тенгсизлиги ва унинг даражасини аниқлаш. Лоренс эгри чизиги. Дицел ва Жини коэффициентлари. Кузнес гипотезаси. Бозор иктисодиёти шароитида даромадлар тенгсизлигини келтириб чиқарувчи умумий омиллар.

Даромадларни давлат томонидан қайта тақсимлаш ғояси, мақсади ва дастаклари. Ижтимоий тўловлар. Ижтимоий сиёсат. Ўзбекистон бозор иктисодиётига ўтиш шароитида аҳолини ижтимоий ҳимоялашнинг асосий йўналишлари. Даромадларнинг энг кам ва ўртача даражасини мунтазам ошириб бориш. Ички истеъmol бозорини ҳимоя қилиш. Аҳолининг кам таъминланган табақаларини ижтимоий ҳимоялаш ва қўллаб-қувватлаш. Ижтимоий сиёсатни амалга оширишда сифат жиҳатидан янги босқичга

ўтилиши. Ҳозирги босқичда қасаначилик соҳаси бандлик ва оила бюджети даромадларини оширишнинг қўшимча манбага айланиб бораётганлиги.

Жаҳон ҳўжалиги ва унинг эволюцияси

Жаҳон ҳўжалигининг ташкил топиши, босқичлари ва асосий белгилари. Жаҳон ҳўжалиги субъектлари. Жаҳон мамлакатларининг иктисодий ривожланиш кўрсаткичлари. Ишлаб чиқаришнинг байналмилалашуви. Халқаро меҳнат тақсими. Иктисодий ўзаро боғлиқликнинг ўсиши ва беvosита халқаро ишлаб чиқаришнинг шаклланиши. Иктисодиётнинг байналмилалашувида ФТТ ва трансмиллий капиталнинг ўрни.

Глобаллашув жараёнининг моҳияти ва асосий йўналишлари. Жаҳон ҳўжалиги глобаллашуви жараёнларининг зиддиятли томонлари. Турли мамлакатлардаги иктисодий ривожланишнинг бир текисда бормаслиги. Бой ва қашшоқ мамлакатлар ўртасидаги фарқнинг кучайиши. Экологик ҳалокат таҳдидларининг кучайиб бориши. Турли мамлакатларда аҳоли сони ўзгаришининг фарқланиши. Ҳозирги даврдаги жаҳон молиявий-иктисодий инкирозининг вужудга келишига глобаллашув жараёнларининг таъсири.

Халқаро иктисодий муносабатларнинг мазмуни ва шакллари. Капиталнинг халқаро ҳаракати. Ишчи кучининг халқаро миграцияси. Фан-техника ютуқларининг халқаро айирбошланиши. Жаҳон инфратузилмасининг ривожланиши.

Халқаро иктисодий интеграция ва Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига кириб бориши

Халқаро иктисодий интеграция жараёнлари тўғрисидаги турлича назариялар ва уларнинг асосий йўналишлари. Халқаро иктисодий интеграциянинг мазмуни. Халқаро иктисодий интеграциянинг асосий шакллари. Халқаро иктисодий интеграция жараёнини тақозо қилувчи омиллар. Жаҳондаги асосий интеграцион гуруҳларнинг амал қилиш хусусиятлари. Очик иктисодиёт ва унинг ўзига хос белгилари.

Давлатлараро иктисодий интеграциянинг ривожланишидаги шарт-шароитлар. Турли минтақалардаги асосий интеграцион гуруҳлар. Йеvропа Иттифоқи (ЕИ), Эркин савдо тўғрисида Шимолий Америка битими (НАФТА), Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари ассоциацияси (АСЕАН), Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги (МДҲ).

Ўзбекистоннинг жаҳон иктисодиётига қўшилишининг шарт-шароитлари. Республиканинг жаҳон ҳўжалигига интеграциялашувиининг глобал, трансконтинентал, минтақалараро, минтақавий даражалари, Ўзбекистон ташқи иктисодий фаолиятининг асосий йўналишлари.

Жаҳон бозори. Халқаро валюта ва кредит муносабатлари

Халқаро савдо тўғрисидаги турли хил назариялар. Мутлак устуңлик ва кийсий устуңлик назариялари. Хекшер-Олин-Самуэлсон модели. Ишлаб чиқариш қисмлари нисбати назарияси. Ишчи кучи малакаси модели. Муқобил ҳаражатлар модели. Товарнинг ҳаётий цикли назарияси.

Халқаро савдонинг мазмуни. Экспорт ва импорт, улар ўртасидаги нисбатларнинг ўзгариши. Таккослама экспорт ихтисослашуви коэффициенти. Экспорт квотаси. Экспорт ва импорт мултипликатори. Экспорт ва импорт ҳажми ўзгаришининг ялли миллий ишлаб чиқариш ҳажмига таъсири. Халқаро савдонинг хусусиятлари. Протекционизм ва эркин савдо сиёсатлари. Экспортни рағбатлантириш усуллари.

Тўлов баланси ва унинг таркиби. Ташки савдо баланси. Абсорбсия. Капитал ҳаракати баланси. Расмий захираларнинг асосий кўринишлари. Расмий захиралар бўйича операциялар. Жаҳон молиявий-иктисодий инкирознинг вужудга келишида ташки қарз ва ташки савдо балансидаги номунаҳосибликлар кучайишининг таъсири.

Халқаро валюта-кредит муносабатлари. Миллий ва халқаро валюта тизими. Жаҳон валюта тизимининг ривожланиш босқичлари: олтин стандарт, олтин-девалюти ва сузиб юрувчи валюта тизими. Валюта курси ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар. Харид қилиш лаҳқати паритети назарияси.

Валюта-Молия соҳасидаги давлатлараро ташкилотлар фаолиятининг ривожланиши. Халқаро валюта фонди. Йеуропа валюта тизими. Халқаро тикланиш ва тараққиёт банки. Халқаро молиявий корпорация. Иктисодий ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти. Европа тикланиш ва тараққиёт банки. Осиё тараққёт банки.

“Микроиктисодиёт” фани бўйича

“Микроиктисодиёт” фаннинг мазмуни, мақсади ва вазифалари

Фаннинг мазмуни, вазифалари, предмети. Ресурсларнинг чекланганлиги ва иктисодиётнинг бош масаласи. Чекланган ресурсларни тақсимлашни таҳлил қилишда талаб ва таклиф моделидан ва тоарлар айланмаси моделидан фойдаланиш. Ресурсларни тақсимлашда нархнинг аҳамияти. Мувозанат нархнинг шаклланиши. Бозор ва унинг вазифаси. Бозор билан боғлиқ бўлмаган фаолият. Мулкка эгалик қилиш. Бозор иктисодиётининг асосий шартлари. Трансакцион ҳаражатлар. “Соғлом она ва бола йили” Давлат дастуридан ўрин олган ижтимоий-иктисодий масалаларни ечишда “Микроиктисодиёт” фаннинг аҳамияти. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг иктисодиётни жадал ривожлантиришдаги роли. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар.

Иктисодий базис тушунчалари

Иктисодий эҳтиёж тушунчаси. Иктисодий неъматлар ва уларнинг хусусиятлари. Ўрнини босувчи неъматлар. Тўлдирувчи неъматлар. Иктисодий ресурслар ва уларнинг турлари. Тадбиркорлик қобилияти тушунчаси. Альтернатив ҳаражатлар ва уларни аниқлаш. Қайтарилмайдиган ҳаражатларнинг вужудга келиши. Ишлаб чиқариш имкониятлари ва унинг аҳамияти. Ишлаб чиқариш имкониятлари чизиги ва неъматларни бир-бири билан чекли алмаштириш (трансформация) коэффициенти. Позитив ва норматив таҳлил. Товарлар оқими модели. Буйрукбозликка асосланган иктисодиёт. Бозор иктисодиёти.

Талаб ва таклиф таҳлили асослари

Талаб тушунчаси. Талаб чизиги. Талаб функцияси. Бир омилли ва кўп омилли талаб функциялари. Талабга таъсир қилувчи омиллар. Талаб микдорининг ўзгариши. Талабнинг ўзгариши. Таклиф ва таклиф. Таклиф чизиги. Таклиф функцияси. Истеъмолчилар талабининг пасайиши ва унга сабаб бўлаётган омиллар. Бир омилли ва кўп омилли таклиф функциялари. Таклифга таъсир қилувчи омиллар. Таклиф микдорининг ўзгариши. Таклифнинг ўзгариши. Талаб ва таклиф қонунари.

Бозор мувозанати, максимал ва минимал нархлар

Мувозанатлик тушунчаси. Бозор мувозанати. Мувозанат нарх. Мувозанат маҳсулот микдори. Мувозанат нуқта. Бозорнинг мувозанат ҳолатини қайта тиклаш хусусияти. Бозор мувозанатининг ўзгариши ва унга таъсир қилувчи омиллар. Максимал нарх. Давлат томонидан максимал нархнинг ўрнатилиши. Бозорда товар танқислиги. Танқислик соҳаси. Норасмий бозор ва унинг вужудга келиши. Товарнинг норасмий бозордаги нархи. Минимал нарх. Давлат томонидан минимал нархнинг ўрнатилиши. Бозорда товар ортиқчалиги ва норасмий бозор. Истеъмолчи ютуғи ва ишлаб чиқарувчи ютуғи. Товар танқислиги соҳаси. Ортиқча маҳсулотни ифодаловчи соҳа. Минимал иш хақи ва унинг оқибатлари таҳлили.

Талаб ва таклиф эластиклиги

Эластиклик тушунчаси. Эластиклик коэффициенти. Талабни нархга кўра эластиклиги. Талаб ва таклиф функцияси учун эластиклик коэффициенти хисоблаш. Ёйсимон эластиклик. Эластик ва эластик бўлмаган талаб. Абсолют эластик ва абсолют эластик бўлмаган талаб. Талаб эластиклигига таъсир қилувчи омиллар. Талабнинг истеъмолчи даромадига кўра эластиклиги.

Кесишган талаб эластиклиги коэффицентини ҳисоблаш. Нормал товарлар. Паст категорияли, олий категорияли ва бирламчи эҳтиёж товарлар. Такиф эластиклиги. Энгел чизиклари. Эластиклик назариясининг амалда қўлланилиши. Сотувчи даромадини талаб эластиклигига кўра тахлил қилиш. Солик юкини камайтиришга қаратилган оқилона солик сиёсатининг мазмун-моҳияти.

Солик юкини эластиклик назариясига кўра тахсимланишини тахлил қилиш. Бозор шариоти ўзгариши оқибатларини прогноз қилиш ва баҳолаш.

Истеъмолчи танлови назарияси

Истеъмол назариясида неъмат тушунчаси. Истеъмолчи танловига таъсир қилувчи омиллар. Нафлик тушунчаси. Истеъмолчи эҳтиёжини қондириш даражаси. Нафлик функцияси. Умумий нафлик, чекли нафлик, чекли нафликининг камайиши қонуни. Бефарқлик эгри чизиги. Бефарқлик чизиклари картаси ва унинг хусусиятлари. Чекли алмаштириш нормаси. Бюджет чегараси ва унинг ўзгариши. Бюджет тенгламаси. Бюджет чизиги. Бюджет чизиги ётиклик бурчаги. Истеъмолчи танлови масаласи. Нафликини максималлаштириш. Истеъмолчи танлови масаласи ечилишини график усулда тахлил қилиш. Истеъмолчи мувозанати. Истеъмолчиларнинг мувозанатлик шартлари.

Даромад самараси ва алмаштириш самараси

«Даромад-истеъмол» чизиги ва унинг хусусиятлари. Нормал ва паст категорияли товарлар учун Энгел чизиклари. «Нарх-истеъмол» чизиги ва Нарх-истеъмол» чизигига кўра талаб чизигини аниқлаш. Нормал ва Гиффен товарлари учун даромад ва алмаштириш самараси, умумий самара. Паст категорияли товарлар учун даромад самараси ва алмаштириш самараси. Алмаштириш самарасини ва даромад самарасини амалда қўллаш. Бозор талаби ва талабларни қўшиш.

Бозор ва таваккалчилик

Ноаниклик ва таваккалчилик. Эҳтимол тушунчаси. Эҳтимолнинг турлари. Ноаниклик шариотида танлаш. Таваккалчиликни вужудга келиши сабаблари. Таваккалчилик ўлчови. Кутиладиган микдор. Четланиш. Таваккалчиликка бўлган муносабат. Таваккалчиликка мойиллик. Таваккалчиликка мойил бўлмаган ҳолат. Таваккалчиликка бефарқлик.

Таваккалчиликни пасайтириш йўллари. Корхоналарнинг фаолият соҳаларини ва ишлаб чиқарадиган маҳсулотлар турини кенгайтириш (диверсификацияси). Таваккалчиликни пасайтиришда диверсификациянинг ўрни ва аҳамияти.

Сугурта қилиш. Таваккалчиликни қўшиш. Таваккалчиликни тахсимлаш. Асимметрик ахборотлашган бозор. Маҳсулот сифати ноаниқлиги. Маънавий таваккалчилик. Бозордаги асимметрик ахборотларни йўқотиш йўллари. Бозор сигналлари. Аукционлар. Олиб сотарлик ва уни иктисодиётдаги ўрни. Фьючерслар. Опцион ва хеджирлаштириш. Инвестиция ва таваккалчилик. Таваккалчилик активларига бўлган талаб. Активлар тушунчаси ва улардан олинадиган фойда. Таваккалчилик ва фойданинг ўзаро алоқаси. Иктисодиётни диверсификациялаш шариотида маблағ эгасининг ўз маблағини сарфлаш йўналишини танлаш муаммоси.

Фирма ва уларнинг ташкилий-иктисодий асослари

Фирма тушунчаси. Тадбиркорлик фирмаларининг асосий шакллари. Хусусий фирмалар. Хусусий фирманинг устун ва заиф томонлари. Масъулияти чекланган ва чекланмаган жамиятлар. Акционерлик жамиятлари (корпорациялар, очик ва ёпиқ турдаги акционерлик жамиятлари). Жамиятнинг жавобгарлиги. Акционерлик жамиятнинг устун томонлари ва заиф томонлари. Акциядорларнинг ҳуқуқлари. Давлат корхоналари. Фойда олмайдиган ташкилотлар. Кооперативлар. Ўзбекистон Республикасида «Мулк тўғрисидаги» Қонунга кўра фаолият кўрсатаётган корхоналар турлари.

Ишлаб чиқариш назарияси

Ишлаб чиқариш жараёни. Ишлаб чиқариш технологияси. Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг турлари. Ишлаб чиқариш функцияси, бир омилли ва кўп омилли ишлаб чиқариш функциялари. Изоқванта тушунчаси. Изоқванталар картаси ва унинг хусусиятлари. Изоқвантанинг ётиқлиги бурчаги. Қисқа ва узок мудатлардаги ишлаб чиқариш. Ўзгаришчан омилнинг ялли, ўртача, чекли маҳсулотлари ва улар ўртасидаги боғлиқлик. Капиталнинг чекли маҳсулоти. Меҳнатнинг чекли маҳсулоти. Етақчи тармок ва соҳаларда маҳсулот ишлаб чиқариш харажатларини камайтиришнинг асосий йўллари. Ишлаб чиқариш омилларининг чекли маҳсулдорлигини камайиш қонуни. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро алмашуви. Чекли технологик алмаштириш нормаси. Изоқванта тушунчаси. Изоқванта тенгламаси. Ишлаб чиқариш омиллари чекланган шариотда маҳсулот ишлаб чиқаришни максималлаштириш масаласининг қўйилиши. Максималлаштириш масаласини график усулдаги ечими ва оптималлик шарт. Ишлаб чиқарувчи мувозанати.

Ишлаб чиқариш харажатлари

Корхонанинг қисқа муддатли ва узоқ муддатли ораликдаги фаолияти. Харажатлар тўғрисида тушунча. Бой берилган имкониятлар ва альтернатив харажатлар. Қайтарилмайдиган харажатлар. Иктисодий харажатлар, бухгалтерия харажатлари. Ички ва ташқи харажатлар. Иктисодий фойда ва нормал фойда. Ялли харажатлар. Ўзгарувчан ва ўзгармас харажатлар. Ўртача харажатлар. Чекли харажатлар. Ишлаб чиқариш харажатлари чизиклари. Узоқ ва қисқа муддатлардаги харажатлар графиклари. Қисқа ва узоқ муддатдаги харажатларнинг ўзаро боғлиқлиги. Ишлаб чиқариш харажатларини ҳисоблаш, Ўртача ишлаб чиқариш ва чекли харажатлар графикларининг ўзаро жойлашуви. Ишлаб чиқариш харажатлари функцияси ва унинг хусусияти. Мамлакатни модернизациялаш шароитида ишлаб чиқариш харажатларини пасайтириш йўллари.

Мукаммал рақобатлашган бозорда, қисқа муддатли ораликда фирма фойдасини максималлаштириш ва унинг таклифи

Мукаммал рақобатлашган бозор ва унинг шартлари. Рақобатлашувчи фирманинг, ялли, ўртача ва чекли даромадлари. Корхона фойдаси. Корхона фойдасини максималлаштиришни назарий жиҳатдан асослаш ва уни график усулда таҳлил қилиш. Фирма фойдасини максималлаштиришнинг умумий оптималлик шarti ва мукаммал рақобатлашган бозор учун оптималлик шarti. Фирманинг зарарсиз ишлаш нуктаси. Фирма харажатларини минималлаштирадиган ҳолат. Фирманинг ёпилиш нуктаси. Фирманинг чекли маҳсулот ишлаб чиқариш қондасига амал қилиши. Фирма таклифи.

Рақобатлашувчи фирма ва тармокнинг узоқ муддатли ораликдаги мувозанати, тармокнинг таклифи

Ўртача узоқ муддатли харажат ва унинг хусусиятлари. Узоқ муддатли ораликда ишлаб чиқариш ҳажмини танлаш. Иктисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг моҳияти ва зарурати. Тармокка қарашли типик фирма мувозанати. Тармокнинг мувозанат ҳолати. Тармокнинг таклифи. Харажатлари ўсаятган тармокнинг таклиф чизиги, харажатлари ўзгармас бўлган тармокнинг таклиф чизиги. Харажатлари қамаяётган тармокнинг таклиф чизиги. Тармокнинг қенгайиш механизми. Фирманинг самарали ўсаятган тармокнинг таклиф чизиги. Ишлаб чиқариш масштаб. Мусбат самарали ишлаб чиқариш масштаби. Манфий самарали ишлаб чиқариш масштаби. Ўзгармас самарали ишлаб чиқариш масштаби. Фирманинг узоқ муддатли ўртача харажатининг қамайишига ва ўсишига таъсир қилувчи омиллар.

Рақобат ва яккахокимлик

Рақобат тушунчаси. Рақобатлашувчи фирмалар. Рақобатлашмаган бозор турлари. Соф монополия. Соф монополияга мисоллар. Монополистик бозорга киришдаги тўсиқлар. Табиий монополиялар. Соф монополияда монопол нарх ва монопол маҳсулотни аниқлаш. Монополистик талаб ва таклиф. Монопол ҳокимият ва монопол ҳокимият кўрсаткичлари. Монопол нарх белгилашда талаб эластиклигининг таъсири. Монопол нарх ва жамият фаровонлиги. Монопол нархга солиқларнинг таъсири. Рақобатлашган монопол бозор. Рақобатлашган монопол бозорда товар нархи ва ишлаб чиқариш ҳажмини аниқлаш. Рақобатлашган монопол бозор самарадорлиги. Олигополия ва унинг хусусиятлари. Курно модели. Монополия. Монополияга қарши қонун.

Бозор ҳокимияти шароитида нарх белгилаш тамойиллари

Нарх тушунчаси, тамойиллари ва функциялари. Бозор шароитида амал қилувчи нарх турлари. Нарх белгилашда истеъмолчи ортиқчалигини эгаллаш. Монопол нарх белгилашда «Бош бармок» қондаси. Монопол ҳокимият ва жамият фаровонлиги. Истеъмолчилар даромадига кўра нархларни белгилаш. Маҳсулотларни харид қилиш учун қўшимча истеъмолчиларни жалб қилиш. Турли харидорлар учун турли нархлар белгилаш (нархлар диверсификацияси). Истеъмол ҳажмига кўра нархлар диверсификацияси. Товарлар категориясига кўра нарх дифференцияси. Маҳсулотларга бўлган юқори талаб даврида нарх белгилаш тартиби.

Мехнат бозори ва корхоналарда мехнат ресурсларидан фойдаланиш

Бозор муносабатлари ва мехнат ресурсларидан фойдаланиш кўрсаткичлари. Республикада мехнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш ва унинг қўламини ошириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар. Ёлланма ишчиларнинг оптимал сонини аниқлаш. Мехнатнинг чекли маҳсулоти. Мехнатнинг чекли даромадлиги. Мехнат қайтими. Мехнат сиғими. Мехнат самарадорлиги. Мехнат унумдорлигининг қамайиш қонун. Мехнат ресурсларига бўлган талаб. Мехнат ресурслари таклифи. Рақобатлашган мехнат бозори ва мехнат бозори мувозанати. Мехнат қилиш ва дам олиш ўртасидаги боғлиқлик. Иш ҳақи ўсишининг дам олиш вақти билан ишлаш вақти ўртасидаги нисбатга таъсири. Мехнат бозорида монополия бўлган ҳол. Иш ҳақи минимуми. Минимал иш ҳақи ва мувозанат иш ҳақи ўртасидаги фарқлар ва уларнинг оқибатлари. Мехнат бозорига қасаба уюшмаларининг таъсири. Монополия шаклидаги мехнат бозори. Мехнат бозорида икки томонлама монополия. Иш ҳақи ставкаларининг табақалашуви. Иктисодий рента. Корхонада мехнатни ташкил этишнинг илғор шакллари. Иш ҳақи ва мехнат унумдорлиги. Аҳоли

даромадлари. Даромадларни табакаланиши. Аҳоли даромадлари табакаланишини Джин коэффиценти бўйича баҳолаш.

Капитал қўйилмалар ва капитал бозори

Асосий ва айланма капитал маблағлар. Ссуда фонзи. Лойиҳа тушунчаси. Мамлакатни модернизация қилишда инвестициялар ва уларнинг аҳамияти. Ялпи инвестициялаш. Инвестицияни қоплаш. Соф инвестиция тушунчаси. Чекли соф қоплаш. Чекли ички қоплаш. Чекли қоплаш нормаси коэффиценти. Узок муддатли ораликдаги инвестиция. Жамғарма ва вақт бўйича чекли танлаш нормаси. Қийматни дисконтлаш. Инвестицияни ҳисоблашдаги дисконланган қиймат. Инвестицияга талаб. Инвестицияга инфляциянинг таъсири. Асосий фондларнинг жорий харажатларини ва истикболдаги даромадини баҳолаш. Худудий инвестиция дастурларига кирган лойиҳалар ва уларни молиялаштириш манбалари. Зиён микдорини аниқлаш. Ички ва ташқи инвестиция. Корхонанинг инвестиция соҳасидаги қарор қабул қилиш мезони. Инвестиция самардорлиги. Облигация қиймати ва ундан келадиган даромад. Муддатсиз облигация. Ер бозори, ер таклифи, ер рентаси. Абсолют рента. Дифференциал рента. Ер нархи.

Корхоналар фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш

Бозор муносабатининг камчиликлари. Бозор мувозанатининг бузилиш оқибатлари. Давлатнинг бозорга самарали аралашуви. Ташқи самара. Манфий ташқи самара ва мусбат ташқи самара. Давлатни атроф-мухитни муҳофаза қилиш сиёсати. Ижтимоий неъмат. Асимметрик ахборотларни тартибга солиш. Бозор ожизлиги. Ижобий ва салбий ташқи самарага таъсир кўрсатиш: тартиблаштирилган солиқ, тартиблаштирувчи субсидия. Чикндиларга норма ва стандартлар ўрнатиш. Табиий мухитни зарарлаш ҳуқуқини сотиш. Солиқлар, субсидиялар, субвенциялар, имтиёзли кредитлар. Имтиёзли солиқлар. Бозор механизмига давлатнинг аралашуви меъёри.

60410100 – “Бухгалтерия ҳисоби ва аудит (тармоқлар бўйича)”
йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кириш истагини билдирган хар бир абитуриентга алоҳида вариантлар асосида тест берилади.

БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

1. “Бухгалтерия ҳисоби ва аудит (тармоқлар бўйича)” таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кирувчилар томонидан бажариладиган тест топшириқлари Ўзбекистон Республикаси ОУМТВ томонидан белгиланган умумтартиб ва Низом қоидаларига амал қилинган ҳолда ўтказдирилади.
2. “Бухгалтерия ҳисоби ва аудит (тармоқлар бўйича)” таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кирувчилари махсус фанлар бўйича бажарадиган тест топшириқлари натижалари 100 баллик тизимда амалга оширилади.

3. “Бухгалтерия ҳисоби ва аудит (тармоқлар бўйича)” таълим йўналиши бўйича махсус фандан кириш имтиҳони тест усулида ўтказилади. Хар бир вариант 50 та саволдан иборат. Вариантдаги 50 та саволнинг хар бирдан олиш мумкин бўлган балл микдори 2 баллдан иборат.

Фойдаланиладиган асосий дарсликлар ва ўқув қўлланмалар рўйхати

Асосий адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Тошкент, Ўзбекистон, 2014.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Аудиторлик фаолияти тўғрисида»ги Қонуни (2021 йил 25 февраль), Тошкент, 2021.
3. Ўзбекистон Республикаси қонуни «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида» (янги таҳрири), 2016 йил 13 апрель.
4. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ Кодекси. 2019 йил.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасининг “2020 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида”ги қонуни ижросини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори. 2019 йил 30 декабрь. ПҚ-4555.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори. 2020 йил 24 февраль. ПҚ-4611.
7. 2021 йил 25 июндаги ПҚ-5161-сон “Нодавлат таълим ташкилотларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш ва таълим жараёнида ёшлар учун қўшимча шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 4 августдаги №ПҚ-5210-сон “Аудиторларни сертификатлаштириш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори
9. «2017 - 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси». Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ш.М. Мирзиёевнинг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги 4947-сон фармони билан тасдиқланган.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори «Аудиторлик ташкилотлари фаолиятини янада такомиллаштириш ҳамда улар кўрсатаётган хизматлар сифати учун жавобгарликни ошириш тўғрисида», ПҚ-615-сон, 2007 йил 4 апрель
11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони “Акциядорлик жамиятларида замонавий корпоратив бошқарув услубларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ПФ-4720-сон, 2015 йил 24 апрель.
12. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори “Давлат улуши бўлган акциядорлик жамиятлари ва бошқа хўжалик юритувчи

24. Ибрагимов А. ва бошқалар. Молиявий ва бошқарув ҳисоби. –Т.: Иқтисод-молия, 2008. –440б.

25. Уразов К.Б. Бухгалтерия ҳисоби назарияси. – Самарканд, 2014.

26. Уразов К.Б. Бухгалтерия ҳисоби ва аудит. Ўқув қўлланма. Т.: Ўқитувчи, 2004. – 448 б.

27. Уразов К.Б. Бухгалтерия ҳисоби. Маърузалар курси. 1-қисм, Самарканд-2017.

28. Уразов К.Б. Бошқа тармоқларда бухгалтерия ҳисобининг хусусиятлари. Дарслик. Қайта ишланган ва тўлдирилган 2-нашр.- Т.: «Фан ва технология», 2019. – 540 б.

29. Уразов К.Б., Пўлатов М.Э. Бухгалтерия ҳисоби. Дарслик. –Т.: «Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи», 2020, 564 бет.

Қўшимча адабиётлар

1. Арнес Э.А., Лоббек Дж.К. Аудит. Перевод с английского. Главный редактор серии профессор Я.В. Соколов, М.: Финансы и статистика, 1995, 250 с.

2. Андреев В.Д. Практический аудит. Справочное пособие. М.: Экономика, 1994, 366с.

3. Аудит: Учебник для вузов. В.И. Подольский, Г.Б. Поляк, А.А. Савин, Л.В. Сотников. Под редакцией профессора В.И. Подольского. М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997, 432 с.

4. Барышников А.П. Организация и методика общего аудита. М.: Информационно-издательский дом «Филинъ», 1995, 448 с.

5. Сотвиловидев А. Замонавий бухгалтерия ҳисоби. Дарслик. –Т.: ЎзР Б ва АМА, 2005. –492 б.

6. Очилов И.К. ва бошқалар. Молиявий ҳисоб. Ўқув қўлланма –Т.: ТМИ, 2007. –486 б.

7. Уразов К.Б., Худайбердиев Н. У. Бошқа тармоқларда аудитнинг хусусиятлари. Ўқув қўлланма. – Самарканд, 2018

8. С.Н. Ташназаров. Молиявий ҳисобнинг халқаро стандартлари: Олий ўқув юрғлари магистратура мутахассисликлари учун дарслик. – Тошкент: “IQTISOD-MOLIYA”, 2019. – 584-б.

Интернет сайтлари

1. <http://www.iaa.org.uk> (The Institute of Internal Auditors-United Kingdom)

2. <http://www.iaac.org.uk> (International Accounting Standards Committee)

3. <http://www.aicpa.org/index.htm> (American Institute of Certified Public)

4. www.uza.us.apb (ЎМА турли соҳаларга доир қўлланма янгиланган)

5. www.cer.uz (Иқтисодий изланишлар маркази)

субъектлар фаолияти самардорлигини баҳолаш мезонларини жорий этиш тўғрисида», 207-сон, 2015 йил 28 июль.

13. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори «Аудиторлик фаолиятини такомиллаштириш ва аудиторлик текширувларининг аҳамиятини ошириш тўғрисида», 365-сон, 2000 йил 22 сентябр

14. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Аудиторлик фаолиятини такомиллаштириш ва аудиторлик текширувларининг аҳамиятини ошириш тўғрисида»ги 2000 йил 22 сентябрдаги 365-сон қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида. 99-сон, 2007 йил 17 май

15. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 3 майдаги «Молиявий назоратни мустаҳкамлаш ва ҳўжалик ҳаётига молиявий назоратнинг аудиторлик шакллари жорий этиш тўғрисида» ги Қарори (198-сон).

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 17 июндаги «Аудиторлар ва аудиторлик хизматларини давлат рўйхатига олиш тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш тўғрисида»ги Қарори (293-сон).

17. «Махсулот (иш, хизмат) лар таннархига киритилмаган, махсулот (иш, хизмат) ларни ишлаб чиқариш ва сотишга доир харажатлар таркиби ҳамда молиявий натижаларни шакллантириш тартиби тўғрисида» Низом, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 5-февралдаги Қарори (54-сон). Низомга ўзгартиришлар ва қўшимчалар ЎзР В.Мнинг 2003 йил 15 октябрдаги 444 - сонли қарори

18. Ўзбекистон Республикаси Давлат мулкни бошқариш давлат қўмитаси, Молия вазирлигининг Қарори «Ўстав капиталда давлат акциялари пакети (улушлари) 50 фоиздан ортиқ бўлган корхоналарда таъшиқ аудитни ўтказадиган аудиторлик ташкилотлари рўйхатига аудиторлик ташкилотларини киритиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида», 28-сон, 2007 йил 12 феврал.

19. Вазирлар Маҳкамасининг Қарори. «Корхоналарда ички аудит хизмати тўғрисида Низом», 215 – сон, 2007 йил 16 октябр.

20. «Аудитор малака сертификатини бериш тартиби тўғрисидаги низомга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида» ги Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг 2007 йил 15 июндаги 65-сонли буйруғи

21. Молиявий аудит андозлари. Солиқлар ва божхона хабарлари, 1997 йил 36-51 ва 1998 йил, 1-35 сонлар.

22. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг қўлланма қондаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузаси. -“ Халқ сўзи”, 2017 йил 16 январь.

23. Дўстмуродов Р.Д. Аудит асослари. Дарслик. «ЎМЭ» ДИ. Т-2003